

Lengte

8 km

Start- en eindpunt

station Groningen
Stationsplein 22
9726 AE Groningen

Openbaar vervoer

NS-Station Groningen,
Stationsplein 26, 9726 AE
Groningen

Parkeren

Er is een ruim aanbod
aan parkeermogelijkheden
in de stad.

Horeca

Rijk aanbod van horeca op
de route.

Routemaker

Charles Aerssens

Versiedatum

21-03-2024

Stadswandeling

De oudst bekende schriftelijke vermelding van Groningen als 'Villa Cruoniga' dateert uit 1040 met de schenking door de Duitse keizer van goederen en rechten aan de kerk van Utrecht. Maar archeologische vondsten binnen het gebied van de huidige stad dateren al van omstreeks 4000 jaar voor Christus. Pas vanaf de derde eeuw is een onafgebroken bewoning vastgesteld en de oudste kerk, de Maartenskerk, is rond 800 gesticht. In de Middeleeuwen wordt Groningen een belangrijke handelsplaats en maakt als Hanzestad deel uit van het Noord-Duitse handelsnetwerk en ontwikkelt zich tot een stadstaat. Groningen krijgt in 1614 zijn universiteit en in de 17e eeuw wordt de stad fors uitgebreid. Het krijgt een nieuwe omwalling, die in het rampjaar 1672 de belegering door de Bisschop van Münster, Bernhard von Galen, doorstaat. In 1698 wordt de vesting versterkt met de Linie van Helpman, ontworpen door Menno van Coehoorn. Na de Frans-Duitse Oorlog (1870-1871) komt er een einde aan de Vesting Groningen. Buiten de oude omwalling ontstaan nieuwe wijken en in de 20ste eeuw breidt Groningen zich steeds verder uit. WOII trekt een zware wissel op de stad. De overgrote meerderheid van de Joodse bevolking wordt door de Duitsers afgevoerd en keert niet terug. En bij de bevrijding van Groningen in april 1945 gaat een groot deel van de binnenstad in vlammen op. Tegenwoordig is Groningen een stad met veel gevarieerde handel en industrie. Maar Groningen is daarnaast vooral een studentenstad met bijna 50.000 studenten, van wie ruim 30.000 in de stad wonen. Deze studenten bepalen ook de sfeer in de stad en vullen het straatbeeld met hun fietsen. Katie Melua zou wellicht ook inspiratie voor haar lied: 'There are nine million bicycles' hier in Groningen hebben kunnen opdoen!

Routebeschrijving

1 We starten onze stadswandeling in het oude stationsgebouw (1) van Groningen met zijn virtueuze mengeling van Renaissance- en Gotische stijlelementen, de decoraties en glas-in-loodramen. Als we het stationsgebouw aan de voorzijde verlaten, staan we op het westelijk deel van het Stationsplein, dat na 2002 grondig is aangepast. Op dit Stadsbalkon staat het beroemde beeld het 'Peerd van Ome Loeks' (1959) van de Amsterdamse beeldhouwer Jan de Baat en verwijst naar het paard in het lied van Ome Loeks. We wandelen naar rechts, waar we de drukke Stationsweg oversteken en via de Werkmanbrug over het verbindingskanaal langs het Groninger Museum (2) open. Aangekomen op de brede Ubbo Emmiussingel voert de route ons naar rechts naar de grote rotonde van het Herepein. Hier gaan we naar rechts en steken via de Herebrug het Verbindingskanaal over. Langs het beeld 'Landbouw en Veeteelt', beter bekend als Blote Bet of Stedenmaagd van de Groninger kunstenaar Wladimir de Vries (1917-2001) slaan we na de oversteek van de Stationsweg naar links de Parklaan in. Door een chique villawijk met statige optrekjes en door het Zuiderpark naar links komen we op de Oosterweg waar we naar links aan de Oosterbrug over het Verbindingskanaal komen. Opvallend is de op de noordoosthoek tegenover het Verbindingskanaal in 1896 als apotheek met beneden- en bovenwoning in opdracht van J.A.J. Tonella gebouwde villa naar ontwerp van de Groninger architect A.Th.van Elmpt met elementen van de Art Nouveau Stijl en de Chalet Stijl.

2 Als we de Oosterbrug zijn overgestoken komen we door de Verlengde Oosterstraat aan de Radesingel met op de hoek de Tegenover R.K. St. Jozefkerk (3) staat aan de Radesingel het beeldje van een veulende eerder vermelde Wladimir de Vries. Langs de kerk wandelen we verder over de Verlengde Oosterstraat brede Radestraat en bereiken aan onze linkerhand het Sint Antony Gasthuis (4) aan de Rademarkt. We lopen de Rademarkt in noordelijke richting uit tot aan de kruising met het Gedempte Zuiderdiep, waar we

naar links afslaan. We wandelen door deze beeldbepalende drukke straat in het centrum van Groningen tot we aan de kruising met de Herestraat komen. Op de hoek van de Herestraat staat het monumentale pand 'De Faun' (5), dat in 1936 is gebouwd in opdracht van de N.V. levensverzekeringsmaatschappij 'de Utrecht' door architect Adrianus Rudolphus Wittop Koning en rijk gedecoreerd door Willem Valk. We wandelen rechtsaf door de Herestraat en slaan dan de tweede straat naar links in, de Kleine Pelsterstraat. Aan het einde van de straat komen we aan het Heiligen Geest Gasthuis, ook wel Pelstergasthuis (6) genoemd. Door de poort betreden we het complex dat uit drie binnenhofjes en een kapel bestaat. Het is de moeite waard de sfeer van het verleden te proeven! Terug door de poort gaan we linksaf de Pelsterstraat in tot aan het Gedempte Zuiderdiep op. We passeren de Kleine Haddingestraat en wandelen dan bij de volgende straat rechtsaf de Folkingestraat in. Tot de Tweede Wereldoorlog is de Folkingestraat en de directe omgeving de Joodse wijk van de stad met in deze straat de synagoge (7). We wandelen de Folkingestraat en steken Nieuwstad over en komen aan het einde van de straat met aan de linkerkant bij Café Huis De Beurs en rechts de Korenbeurs. We staan nu op de Vismarkt.

3 De Vismarkt is vroeger waarschijnlijk een binnenhaven of een vaart geweest, die via de A met het Reitdiep en de zee is verbonden. Deze open ruimte in het centrum trekt veel kooplieden aan en uit de naam valt wellicht af te leiden dat hier eeuwenlang vishandel is gedreven. Linksaf langs de Korenbeurs (8) lopen we over de zuidzijde van het A-Kerkhof en passeren op Nr. 10 een opvallend poortje. Rechts zien we de Akerk (9). Oorspronkelijk de parochiekerk met de naam Onze Lieve Vrouwe ter Aa. Nu is het gebouw niet meer als kerk in gebruik, maar wordt gebruikt voor het houden van tentoonstellingen en concerten. Het orgel is, net als de kerk, een Rijksmonument. Aan het eind van het A-kerkhof wandelen we rechtsaf voor de Akerk langs naar de Brugstraat, die we

naar links in wandelen. We komen langs het Tabaksmuseum en het Noordelijk Scheepvaart Museum, die ondergebracht zijn in twee Middeleeuwse koopmanshuizen. Voor de brug over de stadsgracht gaan we rechtsaf langs het water over de Hoge der A met nog veel oude pakhuizen, waarvan sommigen nog uit de Middeleeuwen dateren. Huis Eem is zo'n opvallend pand uit 1330. De meeste pakhuizen, zoals 'De Vooruitgang' (1854), zijn verbouwd tot appartementen. Aan het Hoge der A zijn vroeger bierbrouwerijen gevestigd, die in de 17e en 18e eeuw het fameuze Groningse kluunbier brouwen. Zo zien we op de hoek van de Visserstraat en de Noorderhaven net voorbij de brug op nr. 72 de vroegere bierbrouwerij De Sleutel met als uithangbord een gouden sleutel. De Sleutel is nu een bruine zeemanskroeg. We volgen de Noorderhaven naar rechts, waar de scherpe bocht naar rechts ook wel 'De bocht van Ameland' wordt genoemd, omdat hier vroeger het veer naar Ameland vertrok.

4 De brede vaart van de Noorderhaven is de thuishaven van veel woonschepen, die omgebouwd zijn tot originele woningen en ateliers. Langs de kade van de Noorderhaven komen op nr. 22 we langs een 18e eeuws pakhuys dat tegenwoordig de naam 'De Compagnie' (10) draagt. We slaan de eerste straat rechts in en lopen de 5de Drift in, die overgaat in het Gasthuisstraatje in. Aan de rechterkant zien we het Jacob- en Annagasthuis (11). Later in 1982 wordt het complex geschikt gemaakt voor bewoning als woningwetwoningen. Op de kruising wandelen we rechtdoor De Laan in. We gaan linksaf de Uurwerkersgang in en lopen langs het Harmoniegebouw komen we op de T-splitsing met de Oude Kijk in't Jatstraat. We wandelen linksaf de Oude Kijk in't Jatstraat langs De Harmonie waar op het voorplein het beeld van Aletta Henriëtta Jacobs (1854-1929)(12), Nederlandse arts en feministe, prijkt. De Oude Kijk in't Jatstraat wandelen we helemaal uit tot aan de brug over de Noorderhaven. Deze brug over het water wordt gesierd met een viertal granieten figuren van de stadsbeeldhouwer Willem Valk (1898-1977), die hier in 1951 zijn geplaatst. Ze representeren vier beroepen de vroeger veel in dit

deel van de stad voorkwamen: de visvrouw, de korendrager, de scheepsbouwer en de koopvrouw. Over de brug gaat de route naar rechts over het Lopendediep langs het Guyotplein (13) en de aangrenzende Ossenmarkt met aan de noordzijde van het imponerende Sichtermanhuis (14).

5 Bij de Ossenmarkt steken we de Boteringbrug over. Hier staat rechts op de hoek het voormalige wachthuis Corps de Garde (15), waarin nu Hotel Corps de Garde is gevestigd. De route gaat over de brug linksaf langs het water van de Spilsluizen naar de Ebbingbrug. We gaan rechtsaf de Oude Ebbingestraat in en nemen de eerste straat linksaf, de Hofstaat. We lopen deze smalle met kinderkopjes geplaveide straat helemaal uit. Dan wandelen we linksaf bij het Kantongerecht de Kattenhage op. Aan de linkerkant zien we een rijtje lage vroeg 17e eeuwse witte woningen. Dit is het Aafyn Wilsoor Gasthuis, testamentair geschonken door Aafyn Wilsoor en gesticht in 1766 voor oude vrouwen. Naast het Kantongerecht bevindt zich een poort in de muur, die leidt naar de Prinsentuin (16). We wandelen door deze rozentuin en kruidentuin en verlaten de Prinsentuin door de toegangspoort met zonnewijzer aan de zijde van de Turfsingel. Op de Turfsingel wandelen we rechtsaf om dan meteen naar rechts voorbij de tot woningen verbouwde voormalige paardenstallen van het Prinsenhof door de Gardespoort op het Martiniekerkhof uit te komen. We volgen de route naar links langs de oostzijde van het Martiniekerkhof en komen aan het Provinciehuis van Groningen (17), ooit de Latijnse of St. Maartenschool. Het nieuwe gedeelte van het Provinciehuis is een modern bakstenen gebouw dat door middel van een luchtbrug met het historische pand verbonden is. De route gaat tussen het Provinciehuis en de Martiniekerk door naar de Sint Jansstraat. In het grasperk achter de Martiniekerk staat het beeld van Hendrik de Vries (1896-1989)(18). Naar rechts vanaf de St. Jansstraat wandelen we in de richting van de Grote Markt. De route gaat langs de St. Martiniekerk (19) naar de Grote Markt,

6 We staan nu op de Grote Markt. Direct voor ons ligt het VVV-kantoor met aan de pleinzijde een zittribune met zicht op het stadhuis (20) uit 1810. Op de Grote Markt vinden we ook het markante Goudkantoor (21), een markant gebouw, nu een horecafunctie heeft. Rondom de Grote Markt vinden we nog enkele mooie gevels van panden, waarin zich een aantal horecagelegenheden bevinden. We verlaten de Grote Markt in de hoek bij het VVV-kantoor en slaan dan linksaf de Poelestraat in. Even verderop rechtsaf de Peperstraat in, waar zich een groot gedeelte van het uitgaansleven concentreert. Als we bijna aan het einde van de Peperstraat zijn, vinden we aan onze linkerhand voorbij de Pepergasthuiskerk een oude muur met een mooie deur. Hierdoor bevindt zich het Pepergasthuis (22), Het is een hofje, waarvan de officiële naam St. Geertruidsgasthuis luidt. Meteen achter de ingangspoort is een doorgang naar rechts, die toegang geeft tot een tweede binnenhofje. Aan het uiteinde van het tweede binnenhofje van het St. Geertruidsgasthuis of Pepergasthuis is links in de hoek een kleine poort. Hierdoor komen we in de straat die 'Achter de Muur' heet. Rechtsaf gaan trappen omlaag naar het Gedempte Kattendiep. Naar links komen we bij het Schuitendiep. De vaart van het Schuitendiep is waarschijnlijk genoemd naar de vele turfschepen die er langs varen op weg naar de Turfsingel. De wandelroute gaat rechtsaf het Schuitendiep op en we lopen langs het water door. Waar het Schuitendiep overgaat in de Winschoterkade gaat de route rechtuit tot aan het punt, waar de weg een bocht naar rechts maakt en overgaat in de Radesingel. Hier op dit punt hebben we een prachtig uitzicht over de Oosterhaven en het Winschoterdiep met zijn fleurige schepen en het vrolijk gekleurde pakhuis op de achtergrond.

7 We lopen een klein stukje over de nu gedempte Radesingel. Deze Radesingel is één van de vier singels aan de zuidzijde van het centrum, waaraan monumentale panden staan. De singels zijn tussen 1880 en 1882 aangelegd op de oude stadswallen, als gevolg van de herinrichtingsplannen voor de vrijgekomen grond bij het ontmantelen van de vesting, waarbinnen Groningen tot 1874 gelegen heeft. De monumentale panden moeten een representatieve entree naar de stad vormen. Bij de eerste gelegenheid slaan we linksaf de Trompstraat in en wandelen over de Trompbrug, een beweegbare stalen draaibrug over het Zuiderdiep, de stadsgracht tussen het centrum van de stad en de Groningse volks- en studentenbuurt de Oosterpoort. Na de brug gaan we linksaf en daarna meteen weer rechts de Meeuwerderweg in langs het Tromphuis, de drukke doorgaande straat van de Oosterpoort. Aan deze weg zijn vele buurtwinkeltjes. We lopen door tot aan de kruising met de Jacobsstraat aan onze rechterzijde en slaan deze Jacobsstraat in. Het is een rustige volkswijk met idyllische straatjes. Rechtdoor lopend steken we de Oosterweg over en komen door de Mauritsdwardsstraat naar de Lodewijkstraat, waar we rechtsaf gaan. Aan het einde van de Lodewijkstraat gaat de route langs het spoor en links onder de Hereweg door richting station waar we onze stadswandeling zijn begonnen.

Omgevingsinformatie

1 - Station Groningen

Dit is een van de fraaiste stationsgebouwen van Nederland behoort. Het is een ontwerp van architect Isaac Gosschalk (1838-1907) en gebouwd in een mengeling van Renaissance- en Gotische stijlelementen en met decoraties en glas-in-loodramen van de Groninger kunstenaar Franciscus

Hermanus Bach (1865-1956). Een bijzonder element van het Groninger station zijn de links en rechts van het majestueuze middengedeelte gesitueerde open galerijen, die het de reiziger mogelijk maakt na een kaartje gekocht te hebben, overdekt de wachtkamers te bereiken. Opvallend zijn een paar heel bijzondere elementen. Zo vindt je de koppen van de Groninger boer en boerin, afwisselend als sluitsteen in de bogen van de galerijen en hanen als teken van waakzaamheid en vroeg opstaan boven de deur van de inpandige woningen van de stationschef en de hoofdconductor. Koppen van de postbode en de conductor vinden we boven twee deuroplijstingen. De grote tegeltableaus met Jugendstil elementen zijn vervaardigd door plateelfabriek Rozenberg. In deze centrale hal met een hoogte van 14 meter vallen ook twee grote halfronde gebrandschilderde ramen in Laat-Gotische stijl op, die het licht toelaten. Verder wordt de hal verlicht door een centraal geplaatste hoge smeedijzeren lantaarn. Zo kan ook het zeer fraai bewerkte plafond, dat verfraaid is met behulp van ornamenten en versieringen van papierstuc een toentertijd vaker gebruikt materiaal, worden bekeken.

2 - Groninger Museum

Dit Groninger Museum (1994) is gebouwd op een kunstmatig eiland in het Verbindingskanaal en is tot stand gekomen dankzij een gift ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Gasunie. Het museum bestaat uit drie afzonderlijke delen: het hoofdgebouw, met de ingang en het goudkleurige depot, het paviljoen van Michele de Lucchi en Philippe Starck en het paviljoen van Alessandro Mendini en Coop Himmelb(l)au, een coöperatie van Oostenrijkse architecten. De bouwstijl is een voorbeeld van de postmoderne bouwstijl en het gebouw heeft vorm gekregen in de jaren waarin Frans Haks directeur van het museum is geweest.

3 - Sint Jozefkathedraal

Deze kerk, gewijd aan de H.H. Martinus en Jozef is de kathedrale kerk van het bisdom Groningen-Leeuwarden en stamt uit 1886 stammende kerk. Hij gebouwd door de uit Roermond afkomstige architect Pierre J.H. Cuypers (1827-1921) en is vernoemd naar St. Jozef timmerman en patroon van de werklieden. Die naam is toepasselijk gekozen voor een kerk in een arbeiderswijk. Het is een sierlijk Neo-Gotisch bouwwerk met een 76 meter hoge, slanke toren, die als bijnaam 'Dronkemanstoren' draagt, want vanuit welke richting je ook kijkt, er zijn altijd twee wijzerplaten te zien. Het interieur is aanvankelijk vrij sober, met wit gepleisterde muren en met slechts enkele decoraties, maar in de loop van de tijd krijgt de kerk een rijkere aankleding. Er komen luidklokken in de toren, de vensterramen worden vervangen door glas-in-lood en de kerk wordt goed onderhouden. In 1980, als de St. Martinuskerk in het centrum wordt afgestoten, krijgt de kerk de functie van kathedraal en wordt bisschopskerk.

4 - Sint Antony Gasthuis

Dit hofje aan de Rademarkt is gebouwd in 1517 en als bouwstenen zijn hiervoor gebruikt het materiaal van het afgebroken Kasteel van Edzard en de kanselarij van een Oost-Friese Graaf. Er is geen stichtingsbrief bekend, maar er wordt aangenomen dat het gesticht is door het stadsbestuur. Het ligt in die tijd aan de rand van de toenmalige stad tegen de stadsmuur aan. Die locatie is wellicht bewust gekozen, omdat het oorspronkelijk dient als pesthuis. Later krijgt het ook de functie van dolhuis, een huis voor 'dollen' en krankzinnigen. Een deel van de inkomsten komt dan van de gefortuneerde Groningers, die zondags tegen betaling naar de gekken of dollen komen kijken. Na 1844 wordt het een gasthuis voor ouden van dagen. In 1927 wordt het complex nog uitgebreid en nu zijn de woningen beschikbaar voor alle leeftijden. Achter het eerste hofje zijn nog twee kleinere plaatsjes, die we bereiken door enkele poortjes.

5 - De Faun

Dit gemeentelijk monument is één van de meest opvallende bouwwerken in Groningen, een ontwerp van architect Adrianus Rudolphus Wittop Koning (1878 - 1961). Het pand is gebouwd in 1936 in opdracht van de N.V. levensverzekeringsmaatschappij 'de Utrecht'. De rijke decoratie aan het pand is

van de stadsbeeldhouwer Willem Valk (1898-1977). 'De Faun' doet in het begin dienst als kantoor met op de begane grond een horeca gelegenheid waar voor WOII de Groningers elkaar ontmoeten. Tijdens de oorlog is 'De Faun' de stamkroeg van de Duitse Wehrmacht, uitgebaat door Nederlandse eigenaren, maar de klanten zijn veelal Duits of Duitsgezind. Grappig detail is dat ook diverse verzetsgroepen in Groningen hun ontmoetingen en besprekingen in 'De Faun' houden. In het hol van de leeuw vallen zij niet op! Maar later worden er kantoren en winkels in gevestigd. Het pand is deels in de oorspronkelijke staat teruggebracht en een groot aantal karakteristieke details en ornamenten uit de 30'er jaren zijn nog steeds te bewonderen op de gevels en in het pand. Op dit moment zit winkelketen H&M in het gebouw.

6 - Heiligen Geest Gasthuis of Pelstergasthuis

Dit Pelstergasthuis is het oudste hofje van Groningen. Het gasthuis wordt voor het eerst genoemd in 1267 als Paus Clemens IV toestemming verleent om een kapel en een begraafplaats aan te leggen. De kapel, de Pelstergasthuiskerk, is daarmee het oudste nog bestaande deel van het gasthuis. Het heeft een fraai orgel van Hinds uit 1774 en de oudste klok van Groningen (1459). In de 13e eeuw ontstaat bij de kapel het 'hospitaal ten Heiligen Heeste', waar passerende pelgrims, zwervers, armen en zwakken worden verpleegd. Het gasthuis ligt dan tegen de stadsmuur aan. Al in de 14e eeuw schenken mensen al hun bezittingen aan het gasthuis om er vervolgens gratis te kunnen wonen. Tot 1342 is het Heilige Geestgasthuis waarschijnlijk het enige gasthuis van Groningen. Vanhier uit worden er in 1422 en 1599 nog enkel hofjes gesticht. Na de 16e eeuw wordt het gasthuis meer een 'huisvesting en onderhoud voor oude burgermannen en vrouwen. In 1625 wordt het gasthuis vernieuwd, heringericht en het kerkhof werd geëffend. De ziekenhuiszaal doet dienst als stadsmagazijn voor de opslag wapens en munitie. Er komt een poort naar de Pelsterstraat, die in 1725 wordt vernieuwd. Opschriften vermelden verschillende verbouwingen in de 18e eeuw, zoals een verbouwing van de voogdenkamer in 1751 en een verlenging van de kapel om deze in lijn te brengen met de voormalige ziekenhuiszaal tussen 1773 en 1774. In 1855 kreeg de gevel van de kapel een Neoclassicistisch uiterlijk naar een ontwerp van Jan Marius. Het Pelstergasthuis is tussen 1972 en 1978 gerestaureerd.

7 - Joodse Synagoge

Tot de Tweede Wereldoorlog is de Folkingestraat en de directe omgeving de Joodse wijk van Groningen. De synagoge is in 1906 in de Neo-Oriëntaalse stijl door van architect Tjeerd Kuipers (1857-1942) in samenwerking Ytzen van der Veen (1861-1931) gebouwd en vervangt een gebouw uit 1756 dat te klein, maar vooral te bouwvallig is geworden. Boven de ingang staat in het Hebreeuws 'gezegend hij die hier binnen gaat'. Het kruisvormige gebouw kenmerkt zich door de Moorse stijl, met veel oosters aandoende hoefijzer- en sleutelgatbogen in de ramen en galerijen, ontleend aan de synagoge in Berlijn. De Groningse synagoge biedt voor WOII plaats aan ruim 600 synagogegeangers. In 1942 wordt het gebouw door de Duitse bezetters gesloten en vervolgens gebruikt als opslag- en verzamelplaats voor radio's, koper en tin. De kostbare thorarollen en liturgische voorwerpen zijn verborgen in de kluis van een bankgebouw in Groningen. Slechts 200 van de 2800 Groningse joden overleven de oorlog en de kleine Joodse gemeente moet daarom het gebouw in 1952 verkopen. Het komt eerst in bezit van het Apostolisch Genootschap en wordt in 1975 een wasserij. Het raakt vervolgens in verval en na enkele jaren leegstand besluit de Groningse gemeenteraad het gebouw aan te kopen en te restaureren. In 1981 werd de synagoge heringewijd en wordt sindsdien gebruikt als 'sjoel' door de Joodse gemeente.

8 - De Korenbeurs

Dit monumentale pand is gebouwd tussen 1862 en 1865 met een Neo-Classistische voorgevel naar een ontwerp van de Groninger stadsbouwmeester Johannes Godfried van Beusekom (1825-1881) ter vervanging van de eerste Korenbeurs, een houten gebouw, uit 1774. Het is een voor zijn tijd modern gebouw, gelet op de gietijzeren constructie en de toepassing van veel glas. Het glas is nodig om veel

daglicht te hebben, belangrijk voor het keuren van het graan. Bij de entree staan Neptunes, de Romeinse god van het water en de zee, en Ceres, de godin van de veldvruchten en de landbouw. En vanaf het dak kijkt Mercurius, de Romeinse god van handel en winst, uit over de Vismarkt. De Korenbeurs is aan het einde van de 20e eeuw gerestaureerd onder leiding van de architect Cor Kalsbeek en doet nu dienst als filiaal van Albert Heijn.

9 - A-kerk

Oorspronkelijk staat hier een kapel gewijd aan Maria en St. Nicolaas, patroonheilige van de schippers die in deze wijk wonen. De kapel krijgt in 1247 de status van parochiekerk met de naam Onze Lieve Vrouwe ter Aa. De kapel wordt verschillende malen verbouwd en tussen 1425-1495 ontstaat een bakstenen kruisbasiliek, die nog verschillende wijzigingen als gevolg van vernielingen aan de toren door oorlogsgeweld tijdens de Reformatie en bliksemingslag (1671) ondergaat. Op 23 april 1710 stort de toren spontaan in en wordt herbouwd, waarbij het schip iets wordt ingekort. Voor het laatst wordt de kerken de toren in 1982 gerestaureerd, waarbij het kleurenschema van de toren, zacht grijs en blauw, opvallend wordt gewijzigd. De architecten kiezen voor een historische reconstructie en laten delen van de toren okergeel schilderen. Nu is het gebouw niet meer als kerk in gebruik, maar wordt gebruikt voor tentoonstellingen en concerten. Het orgel neemt hierbij een bijzondere plaats in. Het is Koning Willem I die in 1814 toestemming geeft om het Schnitgerorgel uit de Broerkerk naar hier over te plaatsen. Dit gebeurt in 1815 door orgelmaker Johannes Wilhelmus Timpe (1770-1846), die het orgel moet aanpassen aan de situatie in het kerkgebouw. In 1857 krijgt orgelbouwer Petrus van Oekelen (1792-1878) de opdracht om het orgel drastisch te verbouwen, waardoor het hoofdwerk van negen naar dertien registers wordt uitgebreid. Het orgel is, net als de kerk, een Rijksmonument.

10 - Voormalig pakhuis 'De Compagnie'

Dit 18e eeuws pakhuis dat tegenwoordig de naam 'De Compagnie' draagt is tot 1990 in gebruik bij de firma Schriever. Deze handelt in bouwspecialiteiten. Als het pand niet meer geschikt is voor een doelmatige aan- en afvoer van goederen wordt het pand afgestoten en vervolgens ingrijpend verbouwd en geschikt gemaakt voor verhuur van bedrijfs- en kantoorruimte. De naam, 'De Compagnie', verwijst naar de Verenigde West-Indische Compagnie, die in vroeger tijden aan de Noorderhaven pakhuizen in bezit gehad heeft.

11 - Jacob- en Annagasthuis

Dit gasthuis is gesticht aan het einde van de 15e eeuw door Jacob Grovens en zijn vrouw Eteke Sluchtinge. De stichtingsbrief is van 19 februari 1495. Het gasthuis is in opdracht van de ouders van Eteke Sluchtinge opgericht ter ere van Anna, de moeder van Maria, en van de apostel Jacobus. Het is bedoeld als goedkope huisvesting voor 12 arme Groningers, die er kost en inwoning genieten. Het gasthuis krijgt vanwege het uitgedeelde voedsel als bijnaam 'Lekkerbeetjesgasthuis'. In 1539 wordt het aantal plaatsen met 5 uitgebreid door een legaat van Mr. Ulphart Sibrandes, proost te Loppersum. In 1976 wordt het Jacob- en Annagasthuis gesloten en verkocht. Later in 1982 wordt het complex geschikt gemaakt voor bewoning als woningwetwoningen.

12 - Aletta Henriëtta Jacobs (1854-1929)

Deze Nederlandse arts en feministe heeft zich al vroeg sterk gemaakt voor het recht op hoger onderwijs voor vrouwen. Zo wordt zij in 1871 toegelaten als studente medicijnen aan de Rijksuniversiteit Groningen en zij is de eerste vrouw, die een universitaire studie succesvol afrondt. Ze legt in 1877 en 1878 haar artsexamen af en is daarmee de eerste vrouwelijke Nederlandse arts. Na haar promotie in 1879 gaat ze als huisarts werken in Amsterdam. Aletta Henriëtta Jacobs trouwt met politicus Carel Victor Gerritsen (1850-1905) in 1884 in een vrij huwelijk. In 1892 huwen zij om praktische redenen voor de wet en zo moet zij de gelofte van gehoorzaamheid aan haar wettige echtgenoot afleggen. Dit doet ze, maar onder protest. Tijdens WO I ijvert zij zowel in Nederland als daarbuiten voor vrede.

13 - Guyotplein en Ossenmarkt

Oorspronkelijk was het Guyotplein het 'beplante deel' van de Ossenmarkt. Het plein is vernoemd naar de predikant Henri Daniel Guyot (1753-1828), medeoprichter was het eerste doveninstituut in Nederland, het Koninklijk Instituut voor Doven, dat eertijds in een aantal woonhuizen aan het plein gevestigd is. Het monument voor Henri Daniel Guyot is hier geplaatst in 1829. De ecologische kwaliteit van dit plein wordt voor een belangrijk deel bepaald door de lindebomen, die het omzomen. In deze inheemse bomen leven vele tientallen soorten insecten en de ruime boomkronen bieden veel kansen voor vogels. De monumentale boom in het midden van het plein is een bonte esdoorn, geplant rond 1890. Op de ernaast gelegen Ossenmarkt heeft tot 1892 tweemaal per jaar, in juni en november, handel in vee plaats gevonden. Onder de Ossenmarkt is een parkeergarage gebouwd. Eén van de mooiste huizen aan de noordzijde van de Ossenmarkt is het Sichtermanhuis.

14 - Sichtermanhuis

Dit huis is in 1750 gebouwd in opdracht van Jan Albert Sichterman (1692-1764), functionaris in dienst van de VOC en getrouwd met de schatrijke in Bengalen geboren Sybilla Volkera Sadelijn (1699-1781). Na zijn carrière in de Oost keert hij als een zeer vermogend man terug naar zijn geboortestad Groningen, waar hij dit paleisje laat bouwen. Maar Jan Albert Sichterman is niet bestand tegen zoveel luxe en gooit zijn geld uit het raam naar het volk. Hij wordt ook een berucht rokkenjager en bij zijn dood in 1764 blijkt hij nogal wat schulden te hebben, waardoor zijn enorme collectie Oosters porselein, schilderijen van Rembrandt, Jan Steen, Rubens en Frans Hals geveild moeten worden. Enkele jaren later verkoopt zijn weduwe Sybilla Volkera Sadelijn het statige huis aan de Ossemarkt.

15 - Corps de Garde

Dit monumentale pand is gebouwd in 1634 naar ontwerp van stadsbouwmeester Johan Isbrants op de plek waar ooit de 13e eeuwse stadsmuur gestaan heeft en een deel van de toenmalige Boteringepoort. Hier hebben militairen en stadswachters als wacht hun onderkomen om invallen van vijandige legers vanuit het Noorden te voorkomen. De geschiedenis van dit prachtige pand met haar klassieke ornamenten is nog altijd zichtbaar en in sommige kamers zijn nog de uitsparingen zichtbaar voor de kanonnen. Goed is te zien dat het gebouw vroeger op een open zuilenrij gestaan heeft en dat de benedenverdieping later is dichtgemaakt en bij het gebouw is getrokken. In de winderige zuilengalerij hebben de soldaten op wacht gestaan, terwijl de officieren warm en droog boven zitten. Het gebouw heeft in de 19e eeuw dienst gedaan als brandweerkazerne, sociëteit van de eerste vereniging voor vrouwelijke studenten in Nederland Magna Pete en het is o.a. onderdeel geweest van de Rijksuniversiteit. Tegenwoordig is er het Hotel Corps de Garde gevestigd.

16 - Prinsentuin

Deze Prinsentuin is in 1625 aangelegd en bestaat uit een in omhaagde perken aangelegde rozentuin en kruidentuin. Boven de toegangspoort aan de Turfsingel staat op de zonnewijzer een Latijnse spreuk, die betekent: 'De verleden tijd is niets, de toekomstige tijd onzeker, de tegenwoordige onstandvastig; zorg dat Gij dezen, die alleen de Uwe is, niet verliest'. De Prinsentuin behoort bij het Prinsenhof; een groot gebouwencomplex dat vanuit het middengedeelte van de tuin rechts te zien is. De Prinsenhof is van oorsprong een huis van de Broeders des Gemenen Levens. Van 1568 tot 1576 is het de woning van de eerste Groninger bisschop en daarna eeuwenlang de residentie van de stadhouder. Uit die periode stamt de Prinsentuin. De Prinsentuin is ook aan de kant van de Turfsingel toegankelijk.

17 - Provinciehuis van Groningen

Het oudste deel van het Provinciehuis stamt uit de 15e eeuw en is vroeger de Latijnse of St. Maartenschool, waar de humanist Regnerus Praedinius (1510-1559) rector is geweest. In 1602 wordt het door Gedeputeerde Staten in gebruik genomen en in 1850 verlengd om de Statenzaal

toegankelijk te maken voor publiek. Deze Statenzaal heeft een schouw met zandstenen pilasters, vervaardigd rond 1686 door Matthias Kruyff, en bevat de haardschildering 'Gerechtigheid' van Hermannus Collenius (1650-1723), een allegorie van de gerechtigheid. Het staat dan ook bol van de symboliek: zwaard en weegschaal, de naakte waarheid en het open boek en de ontmaskering van het bedrog. Bij restauratie van dit oudste deel van het Provinciehuis in 1898-1900 worden het plafond van de Statenzaal en de vloer van de Gedeputeerdenzaal geheel vernieuwd, evenals diverse oude betimmeringen. Ter vervanging van een in 1870-1871 aan het Martiniekerkhof gebouwde hoofdvleugel, een Waterstaatgebouw, verrijst in 1915-1917 de huidige hoofdvleugel in Neo-Renaissance stijl naar een ontwerp van rijksbouwkundige Johannes Antonius Willibrordus Vrijman (1865-1954). Het heeft rijk uitgevoerde topgevels in maniëristische vormen, een halfronde erker boven de ingang en aan de kant van de St. Jansstraat een op consoles uitgebouwde erker en een hoge ronde toren. Deze toren is voorzien van een spits met uivormige bekroning en opengewerkte lantaarn. De aan de linkerzijde tegen de oudste vleugel aangebouwde conciërgewoning heeft een vroege Renaissance gevel uit 1559, die drie medaillons met portretten van Alexander de Grote, Karel de Grote en koning David bevat. Deze gevel is afkomstig van het in 1893 afgebroken zogeheten Huis Cardinaal in de Oude Kijk in 't Jatstraat. Het nieuwe gedeelte van het Provinciehuis komt in 1996 klaar en is een modern bakstenen gebouw dat door middel van een luchtbrug met het historische pand verbonden is.

18 - Hendrik de Vries (1896-1989)

Aan de achterzijde van de St Martiniekerk staat het bronzen beeld (1987) van dichter en schilder Hendrik de Vries. De sculptuur is van de Ierse beeldhouwer Norman H. Burkett en bestaat uit het hoofd van Hendrik de Vries en een vreemd samengestelde torso op een vierkante zuil. Zijn gedichten worden in het literaire tijdschrift *Het Getij* gepubliceerd. Hendrik de Vries, die zijn inspiratie vindt in de Spaanse cultuur, is een vroege surrealist, antiburgerlijk ingesteld en vitaliteit predikend. Het onderbewuste speelt een cruciale rol in zijn poëzie.

19 - St. Martiniekerk

De Martiniekerk is de oudste kerk van de stad Groningen, die voor het grootste gedeelte uit de 15e eeuw stamt. Al rond 800 na Christus staat op deze plek een houten kerkje toegewijd aan de H. Martinus van Tours (317-397). Omstreeks het jaar 1000 komt er een eenbeukige Romaanse kerk, waarvan nog resten zijn teruggevonden in de fundamente van de huidige kerk. Van de bouw van een grotere Romaans-Gotische kerk rond 1200 zijn nog muurschilderingen en gewelfschilderingen bewaard gebleven. In de 15de eeuw, die voor de stad economisch een gouden eeuw was, groeit deze kruiskerk geleidelijk uit tot de huidige Martiniekerk. Ook schilderingen in Renaissance stijl, die na de Hervorming verdwijnen zijn onder een laag witkalk, worden in 1923 herontdekt en later gerestaureerd. Pronkstuk is het indrukwekkende Schnitgerorgel, dat tot de bekendste barokorgels ter wereld behoort. De Martiniekerk heeft in de loop der eeuwen een aantal ingrijpende verbouwingen en restauraties ondergaan, waardoor dit monumentale gebouw tot het belangrijkste historische cultureel erfgoed van de stad heeft gemaakt. De kerk vervult daardoor nog steeds een brede publieke functie en is de afgelopen decennia uitgegroeid tot een veelzijdig en uniek podium voor congressen, diners, jubilea, lezingen, concerten en tentoonstellingen.

20 - Stadhuis Groningen

Het stadhuis is gebouwd in 1810 en staat midden op de Grote Markt op de plaats van het Middeleeuwse wijn- en raadhuys, dat in 1775 is afgebroken. Een prijsvraag voor een ontwerp voor een nieuw stadhuis wordt gewonnen door architect Jacob Otten Husly (1738-1796) en gebouwd in de Hollands Classicistische en de Neo-Classicistische bouwstijl. Het oorspronkelijke ontwerp wordt wegens geldgebrek niet uitgevoerd. In 1792 maakt Jacob Otten Husly een versoberd ontwerp dat in twee fasen wordt uitgevoerd. Oorspronkelijk heeft het gebouw een U-vormige plattegrond, maar wordt in 1872 aan de achterkant dicht gebouwd. Na WOII besluit men dat er een nieuw stadhuis

moet komen. In 1962 wordt een uitbreiding van het Nieuwe Stadhuis voltooid naar een ontwerp van architect Jo Vegter (1906-1982), een veel bekritiseerd wit marmeren gebouw dat met een luchtbrug verbonden is met het Goudkantoor en het Oude Stadhuis. Het wordt in 1996 gesloopt en vervangen door het wooncomplex en winkelcomplex Waagstraat volgens plannen van de Italiaanse architect Adolfo Natalini. Het Stadhuis is in de jaren 2020-2022 geheel vernieuwd. Er is flink verbouwd, gerenoveerd en verduurzaamd en de omvangrijke kunstcollectie heeft weer een plaats gekregen in de diverse ruimtes en gangen.

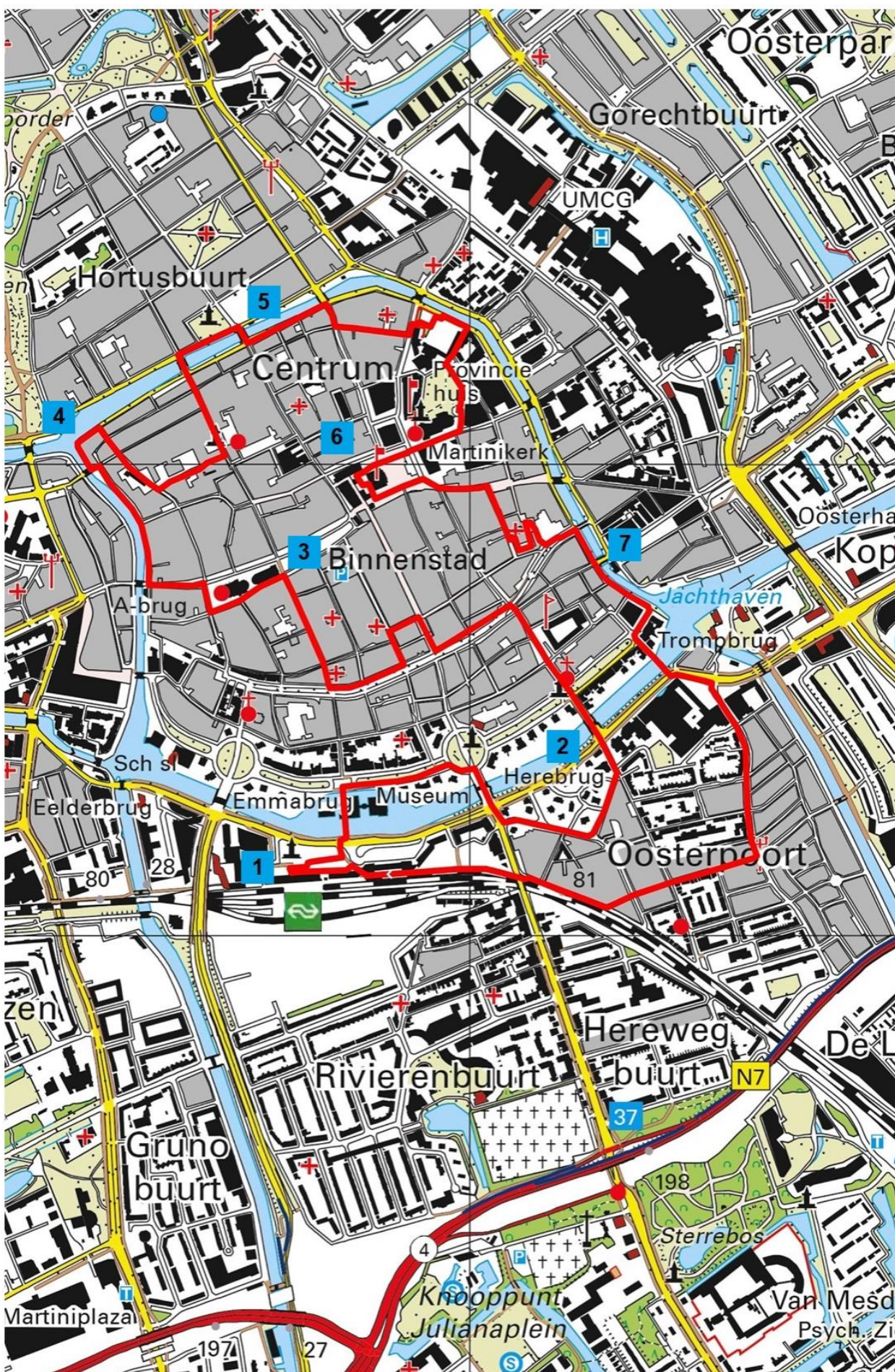
21 - Goudkantoor

Dit markant gebouw op de Grote Markt is oorspronkelijk gebouwd als kantoor voor de ontvanger van de belastingen in de provincie Groningen. Op het pand prijkt tegenwoordig het wapen van de stad Groningen in plaats van het wapen van de provincie. Als de stad het Goudkantoor in eigendom krijgt, is het wijzigen van het wapen een van de eerste veranderingen die de stad doorvoert. De naam Goudkantoor stamt uit het begin van de 19e eeuw. Dan wordt in het gebouw een waarborgbureau voor gouden voorwerpen gevestigd. In het Goudkantoor kan een waarmerk worden aangebracht waarmee aangetoond wordt, dat het betreffende voorwerp echt van goud is. Voor WOII is er het Noordelijk Scheepvaartmuseum en het Natuurhistorisch Museum gevestigd. In de aanloop naar de bevrijding van de stad in april 1945 wordt de hele collectie elders ondergebracht. Maar na de bevrijding blijkt dat het Goudkantoor als een van de weinige panden ongeschonden is gebleven. Na de oorlog doet het pand dienst als informatiecentrum en VVV-kantoor. Nadat het tijdens de bouw van de nieuwe Waagstraat geheel is gerestaureerd heeft het nu een horecafunctie.

22 - Pepergasthuis.

De officiële naam luidt St. Geertruidsgasthuis, maar het heeft altijd bekend gestaan als het Pepergasthuis, naar de naam van de straat waaraan het is gelegen. Het hofje, dat dicht bij de voormalige stadspoort is gelegen, is in 1405 gesticht door Borneer Solleder en zijn zoon Albert Solleder om arme pelgrims voor het tijdelijk onderdak van 'ellendighe en arme pelegrams', die naar Groningen komen waar in de Martinikerk een relikwie bewaard wordt van Johannes de Doper. Het gasthuis is gewijd aan de H. Gertrudis van Nijvel, patrones van de reizigers. In de loop der jaren neemt het aantal behoeftigen toe en biedt het gasthuis ook onderdak aan blinden, kreupelen, ouden van dagen en zelfs krankzinnigen. Vanaf 1600 is het St. Geertruidsgasthuis, net als de meeste Groningse gasthuizen, een huis voor ouderen. De toegangspoort is van 1640, met een opzetstuk uit 1743. Het complex is meerdere malen uitgebreid, voor het laatst in 1861. Op het eerste binnenhofje staat een pomp met regenbak uit 1829. Om de mooie tuin liggen de voogdenkamer, de voormalige eetzaal en de kapel. De houten preekstoel is uit 1650. Nog steeds houdt de Waalse gemeente hier diensten en af en toe worden er op deze plek huwelijken voltrokken. Meteen achter de ingangspoort is een doorgang naar rechts, die toegang geeft tot het tweede binnenhof. Tegenwoordig worden deze huisjes bewoond door particulieren, die de woningen vanaf 1954 kunnen huren.

Aangemaakt voor: Charles Aerssens

Copyright Topografische Dienst Kadaster, Emmen